

leiding C. BOOY, H. BROUWER, J. M. CREFCOEUR en Dr. A. J. VAN HILLEGONDSBERG over de *Begg Light Wire Techniek*.

In het verslagjaar werd het ontwerp-statuten door de vergadering goedgekeurd. Stappen zijn gedaan tot het verkrijgen der Koninklijke goedkeuring.

De wens mag worden uitgesproken, dat het komende jaar de eigen vriendschappelijke, ongedwongen sfeer in onze vereniging zal worden bewaard.

Apeldoorn, 29 mei 1964.

J. M. BEEK, secretaris

FEUILLETON

S.S.O. CONGRES 1964 TE INTERLAKEN

Het jaarlijkse congres van de Zwitserse beroeps-organisatie werd dit jaar gehouden in Interlaken, het centrum van het Berner Oberland, waar de vele deelnemers dankzij het unieke zomerweer eind mei genoten van het prachtige uitzicht op de Jungfrau, die zich zelfs verwaardigde haar wolkenhoed af te zetten ter verwelkoming van de deelnemers.

Het congres vond plaats in het prachtig gesitueerde complex van de Kursaal, een wel zeer geschikte omgeving, die alle waarborgen bood voor succes.

De welkomstrede van de voorzitter van de Société Suisse d'Odontologie, Dr. H. FAHRLÄNDER, bewees dat ook in Zwitserland – waar men de ziekenfondstandheekunde, zoals die in ons land bestaat, niet kent – het probleem van de sociaal-tandheelkundige verzorging grote aandacht van de professie opeist. Bij zijn beschouwing over dit onderwerp kwam tot uiting dat Dr. FAHRLÄNDER van oordeel is, dat de grenzen, die aan een verantwoorde sociale tandheelkunde dienen te worden gesteld, in bepaalde landen reeds overschreden worden. Hij was van mening dat dit geschiedt:

dáár, waar de zorg van het ziekenfondswezen niet meer alléén beperkt blijft tot de minder gegoeden, doch de gehele bevolking in het systeem wordt betrokken;

dáár, waar leken-functionarissen invloed krijgen op de medische of tandheelkundige behandeling;

dáár, waar de mens zelf niet meer voor zijn gezondheid moet zorgen, maar een wettelijk vastgelegde aanspraak kan doen gelden op verzorging door de staat;

dáár, waar de arts niet meer zelf verantwoordelijk is en vrij in zijn handelen, doch zich kan beroepen op paragrafen van een ziekenfondsvoorschrift;

dáár, waar het beroepsgeheim niet ten volle wordt gerespecteerd.

Als gevolgen van een beperking in de vrijheid van de medische beroepen ziet Dr. FAHRLÄNDER:

- a. vermindering van de kwaliteit der medische verzorging,
- b. een verlies aan menselijk contact en persoonlijk vertrouwen van de patiënt ten opzichte van de arts of tandarts,
- c. een toenemend gebrek aan tandartsen en artsen.

Het eigenlijke programma van het congres bestond uit een serie voordrachten en demonstraties over het thema: Gebitsrehabilitatie door de algemeen-practicus.

Omdat het uitgebreide programma niet toelaat dit in een kort verslag op de voet te volgen zal alleen aandacht gevraagd worden voor enkele punten die voor een summiere weergave geschikt zijn.

Prof. E. FRÖHLICH uit Tübingen leidde het congres-thema in met een belangwekkende voordracht waarin o.a. mededeling werd gedaan van een röntgenonderzoek bij 500 patiënten die geen subjectieve klachten vertoonden. De hierbij vermelde cijfers onderstreepen op wel zeer sprekende wijze de noodzakelijkheid van een volledige röntgenstatus bij elke patiënt.

Onder de 500 röntgenstatussen vertoonden slechts 33, dat is 6,6% géén pathologische veranderingen. Bij 12,4% was één pathologische afwijking aanwezig, bij 14% twee, bij 17,6% drie en bij 49,4%, of bijna de helft van het aantal gevallen, waren vier of meer pathologische processen aanwezig. Cariës, overstaande vullingen of kronen werden in dit onderzoek niet als pathologische verandering aangemerkt, omdat voor de herkenning hiervan een röntgenfoto meestal niet noodzakelijk is.

Van 500 patiënten met tandeloze kaakgedeelten, die generlei subjectieve klachten vertoonden, werden bij 341 geen bijzonderheden geconstateerd in die gedeelten. Bij de overige 159 patiënten (31,8% van het totaal) werden 223 pathologische processen geconstateerd: 143 diepliggende wortelresten, 49 geïmpacteerde elementen, 28 kysten en 3 andere botafwijkingen. Deze resultaten bevestigen de noodzakelijkheid van een volledige röntgenstatus in het belang van een goede tandheelkundige verzorging, op overtuigende wijze.

Spreekster legde de nadruk op de wenselijkheid zich een volledige indruk van het gehele kauwstelsel te verschaffen, dus niet alleen op de cariësprocessen te letten, maar het kauwstelsel als een geheel te beschouwen, waarbij veranderingen van het parodontium met notities over marginale ontstekingen en pocketdiepte even belangrijk zijn als het opsporen van parafunctionaliteiten en „primary contacts“.

Elke tandheelkundig-conservatieve behandeling, inclusief rehabilitatie, kan als waardeloos worden gekarakteriseerd, indien de tandarts er niet in slaagt de patiënt te brengen tot een perfect uitgevoerde mondhygiëne.

Prof. P. SCHMUTZIGER (Zürich) hield een voordracht getiteld: „Die Erhaltung des Zahnes vom chirurgischen Standpunkt“. Na een bespreking over elementen, die om verschillende redenen voor extractie in aanmerking kwamen, concentreerde de voordrachtgever zich op elementen met peri-apicale zwarting op de röntgenfoto in verband met een haardinfectie. Enkele apodictische uitspraken, die niet in staat waren de op vele punten bestaande onzekerheden weg te nemen, besloten de voordracht:

„Vertoont een granuloom een normale botstructuur dan zal geen strooiing van de haard optreden“(?).

Een strooiing zonder bot-reactie op de apex bestaat volgens Prof. SCHMUTZIGER niet.

„Bij granulomen moet een haard als strooiend worden aangemerkt, indien geen scherpe begrenzing aanwezig is, alsmede indien een botsklerose bestaat.“

Volgens referent moet dit standpunt op zijn minst als aanvechtbaar worden gekwalificeerd.

In een voordracht betreffende therapie bij vèr voortgeschreden parodontose werden door Mme ANDRÉE CHAPUT (Parijs) enkele behandelde gevallen aan de hand van uitstekende dia's besproken. Opmerkelijk was, dat in verschillende gevallen de chirurgische behandeling vooraf werd gegaan door de orthodontische, een werkwijze, die in de Angelsaksische literatuur in het algemeen met de meeste klem wordt ontraden.

K. RATEITSCHAK (Zürich) wijdde aan de mogelijkheden van orthodontische behande-

ling bij parodontose-patiënten een uitgebreide bespreking. Hij gaf als zijn mening te kennen, dat orthodontische maatregelen steeds een belasting vormen voor het parodontium, zodat men zich altijd dient af te vragen of dit extra trauma aan elementen, die reeds parodontaal verzwakt zijn, wel verantwoord is. In verband hiermee is het noodzakelijk verschillende groepen afwijkingen te onderscheiden:

1. Afwijkingen in de stand van elementen, die reeds sedert de doorbraak hebben bestaan en die bijgedragen hebben tot het ontstaan van de parodontopathie.
2. Migraties die een gevolg zijn van verzwakking van het parodontale steunweefsel. Een normale tongdruk, die bij een gezond parodontium geen migraties tot gevolg heeft, kan bij een patiënt met aanzienlijke botresorptie tengevolge van parodontose, tot verplaatsing van frontelementen leiden.
3. Migraties die zich voordoen in de loop van dystrofische parodontolyse, die men vooral bij frontelementen aantreft.

De groepen 1 en 2 kan men zonder bezwaar voorzichtig orthodontisch behandelen, doch voor groep 3 moet grote reserve in acht genomen worden. In een vroegtijdig stadium kan deze derde groep weliswaar orthodontisch worden behandeld, doch dan dient de behandeling te worden gevolgd door spalken van de elementen. Bij verder voortgeschreden afwijkingen zal een uiterst gereserveerde houding moeten worden aangenomen. Volgens deze spreker dient aan eventuele orthodontische maatregelen steeds een lokale therapie vooraf te gaan.

Bij de gevallen, die aan de hand van vele dia's werden besproken was het treffend te constateren dat steeds werd geretineerd met behulp van uitneembare spalken, die eventueel alleen 's nachts werden gedragen. Het bestaan van de diverse vormen van vaste spalken werd niet gememoreerd.

H. J. ELBRECHT (Frankfurt a. Main) hield een voordracht waarin rehabilitatie door middel van attachment-brugwerk in grote verscheidenheid werd getoond.

De zondagochtend was gereserveerd voor vele tafeldemonstraties, die met behulp van de Eidophor grootbeeld-projectie voor alle deelnemers uitmuntend waren te volgen. Slechts enkele mogen hier gememoreerd worden.

M. CORTI (Genève) demonstreerde een orthodontisch apparaat, dat uitermate geschikt was om bij volwassenen met een onregelmatig onderfront, na extractie van een incisief de resterende snijtanden in de rij te plaatsen. Met behulp van een gietstuk in chroomcobalt (een soort buccaal doorlopend anker langs eerste molaar en premolaren, verbonden door een staaf die labiaal vóór de incisivi langs loopt, welk gietstuk door interdentaal ligaturen wordt bevestigd) worden de incisivi met elastiekspanning tegen het gietstuk aangetrokken. Deze demonstratie paste zeer goed in het thema van het congres, de totale gebitsrestauratie, omdat het de uitwerking van een therapie toonde, die in het algemeen te weinig toepassing vindt.

A. GAERNY (Thalwil) gaf een demonstratie van zijn, sedert de W.T.A.-cursus ook hier te lande welbekende systeem van „abnehmbahre Interdentalraumverschluss”, een en ander op de hem typerende suggestieve wijze.

R. MARKOWITSCH (Zürich) vertoonde zijn „verschraubte Stiftkappe”, die zeer bruikbaar bleek bij de vervaardiging van bruggen en spalken op niet-evenwijdige pijlerele-

menten. Hoewel de buitengewone precisie en gecompliceerdheid van dit systeem in handen van de demonstrateur tot uitzonderlijke resultaten voerde, betwijfelt referent of een dergelijk systeem in aanmerking komt voor toepassing in de algemene praktijk.

Naast hetgeen op tandheelkundig gebied op dit congres van de S.S.O. werd geboden, was het bijwonen ervan ook uitermate belangrijk om kennis te nemen van de wijze waarop alle voordrachten en demonstraties gegeven werden, n.l. met een closed-circuit televisie-stelsel. De regie en verzorging van het Zwitserse „Eidophor-systeem” was geheel in handen van collega A. GAERNY, hetgeen een waarborg betekende, dat van de geboden mogelijkheden ook het meest productieve gebruik werd gemaakt.

Het moet echter betwijfeld worden of de proefneming, die op zichzelf uitermate geslaagd mocht heten, een weg heeft gewezen ter oplossing van het vraagstuk van het toenemend vergaderingsbezoek.

Voor de gewone voordrachten verkiest uw referent de persoonlijke aanwezigheid van de spreker verre boven projectie van diens beeltenis op een bioscoop-projectiescherm. Het geven van tafeldemonstraties met behulp van de grootbeeldprojectie moet echter als uitermate doeltreffend worden beoordeeld. Détails, die in natura zelfs aan een zeer klein gehoor met moeite kunnen worden duidelijk gemaakt, komen geheel tot hun recht op het projectiescherm.

Tot slot mag de opmerking niet ontbreken, dat het gezelligheidsprogramma, dat ter gelegenheid van het congres was georganiseerd, aan de hoogste verwachtingen voldeed. Ook dit moge voor velen een aansporing zijn, buitenlandse congressen in groter aantal te bezoeken, dan tot nu toe het geval pleegt te zijn.

D. F. VELDKAMP

Steijnstraat 6, Arnhem

HISTORISCHE KANTTEKENINGEN

EEN BLIK IN HET VERLEDEN

In het vorige nummer is bericht gedaan omtrent de officiële ingebruikneming van nieuwe ruimten van het tandheelkundig instituut der R.U. te Utrecht. De genodigden hebben zich bij die gelegenheid kunnen overtuigen van de bereidheid bij Regering en Curatoren om ook voor het onderwijs in de tandheelkunde de middelen beschikbaar te stellen om dit aan de technische en educatieve eisen van het ogenblik te doen beantwoorden. Aldus hebben belangstellenden de 28 hypermoderne, in „boxen” opgestelde installaties, waarvan de klinische studenten zich in de laatste fase van hun opleiding mogen bedienen, in ogenschouw kunnen nemen. Zo ook de imposante uitrusting van de werkvertrekken der wetenschappelijke hoofdamiaren, die in de bescheidenlijk als „barak” geïntroduceerde, nieuw gebouwde vleugel hun pied à terre toegewezen hebben gekregen.

En dit alles nog slechts als voorproefje van de wijze waarop het erlang in de „Uithof” verrijzende nieuwe tandheelkundig instituut zal worden ingericht. Uit het voorgaande is de conclusie gerechtvaardigd dat het onderwijs in de tandheelkunde – ook wat de materiële hulpmiddelen betreft – in de gunst van de overheid zeker niet smalle-tjes ligt ingebed.

De gebeurtenis, waarop het vorenstaande betrekking heeft, deed onwillekeurig de ge-

dachten ook terug gaan naar het verleden waarin – 70 jaar geleden – voor het eerst een gebouw ten behoeve van de tandheelkundige opleiding in gebruik werd genomen dat op de naam: tandheelkundig instituut aanspraak zou mogen maken.

Ten einde daarvan tegen de achtergrond van de jongste verworvenheden een authentiek beeld te doen herleven kunnen wij dit niet beter doen dan aan de hand van een verslag uit het (voor de eerste maal uitgegeven) „Tandheelkundig Jaarboekje” van 1899, waarin op treffende wijze voor de historie is vastgelegd in welke mate de regering zich toentertijd van haar zorg voor het onderwijs heeft gekweten en hoe daarop door de betrokken studerenden is gereageerd. Het document is van de hand van collega J. SANDERS EZN en luidt als volgt:

De 21ste oktober 1895 werd het Tandheelkundig Instituut der Rijks-Universiteit te Utrecht ingewijd. Door de stichting van dat gebouw was een einde gemaakt aan de schandelijke toestand waarin tot die tijd het tandheelkundig onderwijs in ons land verkeerde. In de gehele Staat der Nederlanden, die reeds van eeuwen her bekend, beroemd was om zijn zorgen voor het Hoger Onderwijs, die vier universiteiten kon onderhouden, waren drie kleine lokaaltjes te vinden waar tandheelkunde, of liever, waar een ietsje van de tandheelkunde onderwezen werd. In den brede uit te weiden over het beruchte gebouwtje op de Neude te Utrecht, mag onnodig heten. Gij allen weet dat de toestand eenvoudig zó was, dat slechts poliklinische lessen konden worden gegeven, maar de ruimte daartoe was zó gebrekkig en de inrichting van het gebouwtje zó slecht, dat de tocht die door ventilatie ontstond, een hardnekkige heesheid van de docent ten gevolge had waardoor, tot overmaat van ramp gedurende de cursussen 1893-'94 en 1894-'95 ook nog dat weinige onderwijs moest worden gestaakt.

Toen de regering echter als tandheelkundig instituut een gebouw had doen verrijzen dat aan billijke, niet al te hoog gestelde eisen kon voldoen, had Dr. TH. DENTZ, de man die gedurende tientallen jaren op verbetering in de toestand had aangedrongen, wel reden om zich in zijn inwijdingsrede dankbaar uit te spreken over dat resultaat. Maar ook vinden we zeer begrijpelijk dat hij op het „dankbaar” het „niet voldaan” liet volgen, waar het inwendige, de „Ausstattung” van het gebouw nog zoveel te wensen overliet. Maar citeren we zijn eigen woorden: „Van *voldaan* kan nog geen sprake zijn omdat, om van het meest onontbeerlijke meubilair niet te spreken, in het Tandheelkundig Instituut nog niet aanwezig zullen zijn een voldoende aantal tandheelkundige operatiestoelen.... Van *voldaan* kan verder nog geen sprake zijn zolang de meest gebruikte instrumenten nog niet aanwezig zijn, en het aantal ontbrekende is legio. Van *voldaan* kan nog geen sprake zijn zolang hier nog alle toestellen ontbreken tot aanwending van lachgasnarcosen en *alles* wat nodig is voor de toepassing der prothèse.”

Er was dus nu voldoende ruimte tot het geven van onderwijs, maar daarmee was dan ook alles gezegd. Spoedig kwam alweer enige verbetering: Dr. DENTZ die zelf van ongeduld brandde om zijn colleges aan te vangen, overtuigd als hij was dat vele jongelieden met vurig verlangen dat moment verbeidden, wendde zich tot enige notabelen van de stad Utrecht, deelde hun de omstandigheden, die nog altijd treurig waren, mee, deed een beroep op hun welwillendheid, met het gevolg dat enige weken later poliklinische lessen en colleges konden geopend worden.

Maar zeker was dit nog niet alles wat de student verlangde. Voor het theoretische en klinische onderricht was gezorgd, maar in ons vakonderwijs, waarin door praktische oefeningen zoveel moet worden verkregen, ontbrak... het gehele praktische gedeelte, omdat geen instrumenten en geen operatiestoelen in voldoende aantal aanwezig waren.

Wie moest daarvoor zorg dragen? De Staat gaf niet meer, Dr. DENTZ had gedaan wat

in zijn vermogen lag en particulieren zelfs hadden geheel belangeloos hun medewerking verleend. Wilden de toenmaals aanwezige studenten in die voor hen zo treurige toestand verdere verbetering zien gebracht, dan dienden zij zelf aan te vullen wat er ontbrak in dat nieuwe, grote en schone Tandheelkundig Instituut! Het waren vier der toenmalige studenten, die dat het eerste inzagen en zich vormden tot een commissie met het doel bij hun collega's alle pogingen aan te wenden die ertoe zouden kunnen strekken om aan een vooralsnog slechts in vage trekken beraamd plan uitvoering te geven. Zie hier het resultaat:

De studenten organiseerden op de avond van 7 februari 1896 een feestelijke bijeenkomst in Hotel des Pays Bas waartoe alle studenten, de lector en de assistent P. J. J. COEBERGH werden uitgenodigd. De heer FRANK, door het lot aangewezen als leider dezer vergadering, hield een openingsrede waarin hij hulde bracht aan de ijver en volhardendheid van Dr. DENTZ. De studenten stelden op hoge prijs wat daardoor reeds verkregen was en wensten aan die gevoelens ook door daden uitdrukking te geven: ze wilden de Regering aanbieden om in het Tandheelkundig Instituut in bruikleen af te staan verscheidene operatiestoelen en boormachines en *ten geschenke* een volledige technische inrichting, zodat binnen korte tijd zou kunnen worden overgegaan tot het geven van praktisch onderwijs in het conservatieve en technische gedeelte der tandheelkunde.

Dr. DENTZ, door het verrassend aanbod zichtbaar aangedaan, verklaarde zich openblikkelijk bereid om de studenten met raad en daad te steunen tot het volbrengen van hun plannen. Met vriendelijke erkentelijkheid werd door heren Curatoren en Regering het aanbod aanvaard en met gepaste spoed werd het plan ten uitvoer gelegd zodat op 13 maart d.a.v. de „vulcursus” onder de leiding van de heer COEBERGH kon worden geopend, de technische cursus, door het uitblijven van de noodzakelijke instrumenten, niet vóór juni, onder leiding van de heer M. DE BOER, benoemd tot assistent buiten bezwaar van 's Rijks schatkist.

De oorspronkelijk geleende operatiestoelen verdwenen voor en na om plaats te maken voor betere, deels door belangstellenden geschonken, overigens door het Rijk aangeschaft. Van de door de toenmalige studenten geschonken technische inrichting hebben allen die zich nadien aan het Instituut oefenden, een dankbaar gebruik gemaakt.

Het verslag eindigt met een enthousiaste verklaring:

Wij, oud-studenten en studenten aan het Tandheelkundig Instituut te Utrecht, wij besloten om elk jaar op een geschikte avond zoveel mogelijk bij elkaar te komen in Hotel des Pays Bas om te herdenken de oprichting der praktische cursussen, die voorgoed een einde maakte aan de desolate toestand waarin in Nederland het onderwijs in ons vak verkeerde, voor welks verbetering de eminentsten onder onze vaders zovele jaren hadden gestreden en die ons eindelijk onafhankelijk deed worden van buitenlandse instellingen; die eindelijk de mogelijkheid schiep zich voor het Nederlandse staatsexamen in de praktische tandheelkunde te bekwamen.

En waar nog altijd de mannen van de onafhankelijkheidsbeweging uit de tijden van 1813-'15, met VAN LIMBURG STYRUM, VAN HOGENDORP, VAN DER DUYN VAN MAASDAM en FALCK in onze geschiedboeken vermeld worden, laten wij dan hier van deze plaats onze welgemeende hulde brengen aan de studenten, die het destijds mogelijk hebben gemaakt dat de oprichting der praktische cursussen in de tandheelkunde een bereikt ideaal werd, in het bijzonder aan het viertal M. DE BOER, F. VAN DEN BRINK, L. FRANK en W. J. C. FUYT. Hun namen zullen onafscheidelijk verbonden blijven aan de geschiedenis van het Tandheelkundig Instituut!

Tot zover het toenmalig verslag. Aan de rede van Dr. DENTZ ter gelegenheid van de

inwijding van het gebouw aan de Wittevrouwenstraat zij nog ontleend dat het pand in 1876 door het Rijk werd gekocht ten behoeve van een uitbreiding van de universiteitsbibliotheek voor een bedrag van f 19.056. De aanvankelijke bestemming vond geen doorgang en zo werd het na de vrijkoming van huur in 1895 aangewezen voor de vestiging van een tandheelkundig instituut. Voor verbouwing en uitbreiding werd f 10.000 op de begroting uitgetrokken terwijl voor meubilering nog een bedrag van f 8000 werd aangevraagd. Aan de hand van deze in de rede opgesomde bedragen vroeg de spreker zich af „of die betrekkelijk grote uitgaven bij de bekende en algemene penurie gewettigd zijn, m.a.w. of men met het oog op het tegenwoordig standpunt der tandheelkunde die hoge eisen kan rechtvaardigen?”

Zoals reeds werd vermeld in het verslag in het Tandheelkundig Jaarboekje was er ondanks de meubilering nog geen onderwijs-inventaris, voor welke aanschaffing DENTZ een beroep deed op „enige der meest bemiddelde stadgenoten.” Deze inzameling (waarop in het verslag reeds werd gedoeld) bracht f 467.50 op waarmee echter het gebouw moest worden aangekleed „met kachels, brandstof, gordijnen enz.” Daarbij wordt dan vermeld (zie boven) dat voor de tandheelkundige uitrusting het hoog nodige werd aangeschaft, terwijl in hoofdzaak door schenking met een tiental stoelen de zaal voor conserverende behandeling werd aangekleed.

„Toen Curatoren zagen – aldus een ander verslag – met welk een ijver de studenten waren beziel, beloonden zij deze daad door het meest kostbare en voor een studentenbeurs niet te betalen deel aan te vullen”.

Deze op ietwat ongewone wijze bijeengebrachte inventaris was zelfs 8 jaar na de ingebruikneming van het instituut nog aan allerlei verrassende „mutaties” onderhevig, hetgeen kan blijken uit het onderwijsverslag in het Tandheelkundig Jaarboekje over de cursus 1903-'04: „Met een paar afgestudeerden verdwenen tevens een paar stoelen. De lege ruimte was bij het schrijven van het verslag nog niet opgevuld.”

Gelukkig bloeide te midden van deze op ongewone wijze bijeengebrachte technische outillage ook een kleine idylle; zij werd gekoesterd door de helpster bij de polikliniek. Van haar toch wordt door de verslaggever naar aanleiding van haar vertrek getuigd: „Onze Jans, was zij niet van ons allemaal? Voor ieder had zij een gulle lach.” Zou zij wel haar gelijke hebben – ondanks de „uitbreidingen” – in het Tandheelkundig Instituut anno 1964?

B.